

Література

1. Корыхалова Н.П. Интерпретация музыки: Теоретические проблемы исполнительства и критический анализ их разработки в современной буржуазной эстетике/ Наталья Платоновна Корыхалова.- Л.: Музыка, 1979.- 208 с.
2. Мазель Л.А., Цуккерман В.А. Анализ музыкальных произведений. – М.: Музыка, 1967. – 366 с.
3. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры/ Генрих Генрихович Нейгауз.- М.: Искусство, 1987. – 240 с.
4. Савшинский С.И. Работа пианиста над музыкальным произведением/ С.И. Савшинский. – Л.: Музыка, 1964.- 291 с.
5. Теория и методика обучения игре на фортепиано/ Под ред. А.Г. Каузовой, А.И. Николаевой. – М.: Владос, 2001. – 368 с.
6. Хотенцева И.А. Формирование художественно-образного мышления как основа интеграции музыкального произведения у студентов в классе фортепиано/ Дис. ... канд.пед.наук: 13.00.02.- М., 2009.- 195 с.

УДК 37.01/04:159.9

Бонь І. І.

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ КУЛЬТЕРИ І МИСТЕЦТВ

В статье рассматривается проблема формирования профессионального мастерства студентов колледжей культуры и искусств на основе личносно ориентированного подхода. В ней раскрываются понятия личности, профессионального мастерства, личносно ориентированного подхода в современной педагогической науке. Автор исследует структуру личности, её направленность, духовный потенциал, психолого-педагогические характеристики, а также условия и факторы, обеспечивающие формирование профессионального мастерства на основе личносно ориентированного подхода.

Ключевые слова: *личность, профессиональное мастерство, личносно ориентированный подход, формирование профессионального мастерства.*

The article deals with the problem of the formation of professional skill of students of cultural and art colleges on the base of humanistic personality-oriented approach. It explains the concept of personality and professional skill in the modern pedagogical science. The author studies the structure of personality, cultural potential and psycho-pedagogical characteristics as well as conditions and factors ensuring the fulfillment of the task.

Key words: *personality, professional skill, personality-oriented approach, formation of the professional skill.*

Динамічні зміни в усіх сферах людської діяльності зумовлюють потребу суспільства у формуванні професійної, творчої особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку, творчих можливостей, здатної до створення та засвоєння інновацій у будь-якій галузі. Саме така особистість є найбільшою цінністю в усіх країнах, а для незалежної України, яка робить кроки на шляху розбудови високорозвиненої правової демократичної держави, проблема формування професійної майстерності, активізації діяльності її громадян набуває пріоритетного значення.

Вирішення цього важливого завдання покладено насамперед на систему освіти, що потребує принципово нових підходів до навчання, виховання та підготовки до самостійного життя юного покоління, постійного оновлення форм та методів навчання з метою їх ефективнішого впливу на формування професійної майстерності майбутніх спеціалістів.

Час вимагає відходу від безликих трафаретних уроків передачі готових знань, і від формування конформістських особистостей, які мислять стереотипно, сіро, нецікаво. Натомість ми маємо усвідомлювати, що педагогічний процес складається із низки

неповторних ситуацій, які потребують нестандартного рішення на основі особистісно орієнтованого підходу, що зумовлює активізацію пізнавально-пошукової діяльності, підвищує ефективність формування професійної майстерності студентів.

Аналіз науково-теоретичних джерел засвідчує, що проблема формування професійної майстерності на засадах особистісно орієнтованого підходу є нагальною в системі освіти. Так, зокрема, питання розвитку особистості досліджували С. Подмазін, Г. Коджаспарова, А. Коджаспаров, О. Леонт'єв, В. Мясичев, Н. Кузьміна, О. Щербаков та інші. Методи гуманістичного розвиваючого навчання досліджували О. Плохотнюк, І. Топчієва, а особливості використання діалогового підходу у мистецькій освіті – Л. Паньків, В. Сіренко, Й. Коженевський, Є. Барбіна. Загальні проблеми підготовки фахівців творчих спеціальностей у своїх роботах відображали Т. Островська, С. Федоріщева, Я. Романчук та інші.

Разом з тим, впродовж останніх років значно зростає увага фахівців до особистісного підходу у педагогічній психології та практичній педагогіці, особливо мистецькій. Науковці пропонують такі форми особистісного підходу: «особистісно-соціально-діяльнісний підхід» (О. Барабаншиков, М. Феденко), «принцип діяльнісно-особистісного підходу» (В. Андреев), «особистісно-діяльнісний підхід» (І. Зимня), «системний особистісно-діяльнісний підхід» (Л. Деркач), «індивідуально-особистісний підхід» (О. Савченко) тощо.

Як відомо, основу особистісно орієнтованого підходу в професійній педагогіці становлять психолого-педагогічні й філософські концепції особистості та її структури.

У психології вперше докладно розглянули особистість з усією її складною структурою такі видатні психологи як З. Фрейд та К. Юнг. Відповідно до класифікації З. Фрейда, існують такі особистісні типи: 1) відчуваючий, 2) почуваючий, 3) мислячий, 4) безпосередньо прозріваючий.

Ідея З. Фрейда про первинну творчу сексуальну енергію «лібідо» та її сублімацію в творчості є актуальною для усвідомлення своєї творчої суті майбутніми фахівцями в галузі культури і мистецтва.

К. Юнг, в свою чергу, змалював типи індивідуальності і визначив два основних типи особистості: екстраверт та інтраверт. Він також поставив питання в психології про багатолікість феномена особистості.

Слід згадати також видатних філософів і психологів, котрі вивчали проблему особистості в ХХ сторіччі. Це, безумовно, Е. Еріксон, Е. Фромм, А. Адлер, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франк та інші. Серед наших співвітчизників потрібно назвати імена І. Бекешкіної, Л. Бучек, Т. Кондратюк, Т. Титаренка, В. Коршунової, І. Галяна, В. Поплужного, М. Маковського та інших.

У зв'язку з особистісно орієнтованим підходом у психолого-педагогічній літературі розглядається широке коло питань. Це структура особистості, спрямованість особистості, духовний потенціал, особистісні психолого-педагогічні характеристики та інше.

У вивченні особистості визначають дві основні теорії: 1) особистість у статичній (структурно-типологічний аспект); 2) особистість у динаміці (зв'язок з педагогікою): а) типи особистості як такі; б) процес формування особистості (психолого-соціологія, соціодинаміка особистості).

Так, Л. Виготський [7, с.92] вважає, що особистість – це поняття соціальне, яке містить все, що є в людині надприродного, історичного. Вона виникає на основі природженого, але в результаті культурного та історичного розвитку.

На думку С. Рубінштейна [7, с.95], особистістю є людина, яка ставиться певним чином до оточення, і це її ставлення виявляється в її сутності. Особистість – це індивідуальність у сукупності зі світобаченням, яке формується на основі ціннісних орієнтацій особистості.

Слід розрізнити поняття «індивід» та «особистість». На думку Н. Язикової, «індивід – це людина, яку розглядають як природну істоту, продукт філогенетичного та онтогенетичного розвитку. Це носій таких індивідуально-своєрідних рис, як цілісність психофізіологічної організації, що забезпечує його усталеність у взаємодії з навколишнім світом» [10, с.41].

У своїй дисертаційній роботі А. Савостьянов зазначає: «Індивід характеризується тими рисами, що визначаються спадкоємністю, біологічними властивостями організму, властивостями нервової системи. Індивід – це ядро особистості. Все, що накопичується в процесі виховання, освіти, спілкування в конкретних соціально-історичних умовах, виявляє суспільну природу особистості. Особистість є носієм свідомості і являє собою результат суспільно-історичного розвитку. Найважливішими характеристиками особистості є усвідомленість, соціальність, здатність до саморегуляції» [8, с.16].

У професійній педагогіці слід також розрізнити такі поняття як індивідуально орієнтований підхід та особистісно орієнтований підхід.

У своєму науковому дослідженні Н. Язикова пише: «З точки зору психології, особистісний підхід – це підхід до людини як цілісної особистості, з урахуванням її складності, історичного розвитку та індивідуальних особливостей, тобто з урахуванням індивідуально-динамічної структури даної конкретної особистості. Індивідуальний підхід – це підхід до людини як до індивідууму, що передбачає знання й урахування його конкретних індивідуальних особливостей, в тому числі й особливостей організму» [10, с.41].

У даній статті ми розглянемо проблему особистісно орієнтованого підходу в зв'язку з формуванням професійної майстерності студентів мистецьких вищих навчальних закладів. Для цього слід розглянути сутність поняття «професійна майстерність» у психолого-педагогічній літературі і структуру професійної майстерності фахівців у сфері культури і мистецтва.

На думку В. Сіненко, «професійну майстерність трактують як якість, котра свідчить про високий рівень володіння вміннями, необхідними при виконанні будь-якої справи. Близьким до цього поняття є термін «професіоналізм». Він характеризує високу марку, відмінну якість, високий статус будь-якого спеціаліста. Якість тут означає високий рівень кваліфікації, що є рівнем професійної підготовки до будь-якої справи, ступенем придатності до неї» [9, с.45]. Слід також розрізнити професійну підготовку спеціаліста (яка є процесом оволодіння необхідними знаннями та вміннями) та його професійну майстерність (результат цього процесу, якісна характеристика). Можна також сказати, що професіоналізм – це ще деяка перспектива, яку має спеціаліст завдяки його індивідуальним можливостям (творчі здібності, особливості характеру, темперамент тощо) і різним об'єктивним факторам (вплив педагога, батьків, творчий психологічний клімат навколишнього середовища тощо). Допомогти спеціалісту побачити цю перспективу в повному обсязі і створити умови для її досягнення – обов'язок педагога, і, мабуть, важливіший, ніж констатація стану професіоналізму в даний момент.

На нашу думку, формування професійної майстерності й особистісний підхід нерозривно пов'язані між собою, адже професійний потенціал залежить передусім від індивідуальних особливостей, творчих здібностей (музичний слух, відчуття ритму, особливості пам'яті, рухово-моторні здібності тощо), особливостей характеру, темпераменту. Ці якості особистості слід розвивати й коригувати під час формування митця, що можливо тільки завдяки коректній педагогічній діагностиці особистості.

Зазначимо, що професійна майстерність студентів творчих спеціальностей – це якість, яка свідчить про високий рівень володіння виконавськими вміннями, науково-предметними та психолого-педагогічними знаннями.

Отже йдеться не тільки про психолого-педагогічну діагностику творчих здібностей та їхній розвиток, а й про цілісний розвиток особистості, збагачення її духовного потенціалу, оскільки справжній митець-виконавець має справу з духовним тлумаченням творів мистецтва різних епох, тобто з їх інтерпретацією. Для цього необхідна побудова цілісного, органічного комплексу гуманітарних та спеціальних дисциплін, об'єднаних єдиним гуманістичним смислом і спрямованих на інтеграцію різних галузей знань.

Це – базові знання для формування професійної майстерності студентів каледжів культури і мистецтв на основі особистісно орієнтованого підходу. Професійна майстерність, в свою чергу, є складовою особистості і формується завдяки творчій взаємодії викладача та студента під час індивідуальних занять.

Основою цієї особистісно-творчої взаємодії утворюються такі поняття:

1. креативність (розвиток творчої самостійності, творчої активності, емоційної саморегуляції, творчого мислення та уяви тощо);
2. комунікативність;
3. педагогічна діагностика для виявлення творчого потенціалу особистості молодого виконавця (творчих здібностей, особливостей характеру, темпераменту тощо);
4. творча співпраця педагога і студента, що передбачає спільну мету - формування професійної майстерності на основі розвитку творчої особистості.

Особливу роль у формуванні професійної майстерності студентів коледжів культури і мистецтв на основі особистісно орієнтованого підходу відіграє педагогічна майстерність викладача. Слід згадати визначення цього поняття, яке належить Є. Барбіній: «Майстром ми називаємо того вчителя, котрий глибоко знає психологію особистості й те, чому її вчити, він має добре знати способи навчання й виховання» [1, с.9].

Педагогічна майстерність виявляється в успішному вирішенні різноманітних педагогічних завдань, у високому рівні організації навчально-виховного процесу. Але суть її – в тих якостях викладача, що зумовлюють цю діяльність, забезпечують її успішність. Ось чому сутність педагогічної майстерності розкривається з позицій особистісно орієнтованого підходу як комплекс властивостей особистості, що забезпечують високий рівень самоорганізації професійної педагогічної діяльності. Саме тому педагогічна майстерність розглядається як найвища творча активність вчителя. Це виявляється в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії в кожній конкретній ситуації навчання та виховання. Саме таке розуміння сутності педагогічної майстерності запроваджене в педагогіку колективом науковців Полтавського педагогічного інституту під керівництвом І. Зязюна, які вперше (1981 р.) в державі ввели в програму вищих навчальних закладів курс «Основи педагогічної майстерності» для майбутніх учителів. Ідея майбутнього курсу належить А. Макаренку, який неодноразово вказував на те, що майстерності педагога «... треба вчити, як треба вчити лікаря його майстерності, як треба вчити музиканта». Видатний педагог підкреслював, що педагогічні знання потрібно подавати студентам в технологічному аспекті діяльності; тому слід створювати у вищих навчальних закладах умови для формування професійних умінь.

Професійна майстерність учителя включає показ перспективи й основних напрямів роботи майбутнього фахівця під час формування його професійної майстерності. Особливо це стосується вищої мистецької освіти. Адже з позиції гуманістичної особистісно орієнтованої педагогіки значно зростає відповідальність вчителя перед своїм учнем. Справжній вчитель, як рідний батько чи мати, вболіває за долю свого підопічного. І його обов'язок полягає не тільки у формуванні професійної майстерності свого учня, а й у формуванні високоморальної, інтелектуально та творчо розвиненої особистості. Це справа моральності вчителя, а також його професійного обов'язку перед справжнім талантом.

Таким чином, час вимагає від нас подивитися на тих, кого ми вчимо, з позицій гуманістичної особистісно орієнтованої педагогіки. І тоді ми, мабуть, зуміємо відповісти на запитання: як же потрібно навчати, виховувати, щоб справді «не втратити» здібності юної особистості, щоб дійсно дієво допомогти їй самоствердитися як людині, як творчій особистості, як професіоналу.

Зрозумілим стає, що модернізацію сучасної мистецької освіти, спрямованої на всебічний розвиток творчих здібностей, інтелектуального потенціалу та формування професійної майстерності неможливо здійснити і повною мірою реалізувати без такого феномена, як особистісна орієнтація навчання. І хоча вона не може виступати панацеєю від усіх хвороб освітянської практики, проте в руках творчого педагога-професіонала стає надійним інструментом розвитку індивідуальності юної особистості, її здібностей і можливостей.

Література

1. Барбина Е. С. Педагогическое мастерство – искусство и наука быть человеком. Научно-методическое пособие / Е. С. Барбина – К.: 1995. – 105 с.

2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Науково-методичної посібник / І. Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Коджаспаров А. Ю., Коджаспарова Г. М. Педагогический словарь для студентов высших и средних педагогических учебных заведений./ А. Ю. Коджаспаров, Г. М. Коджаспарова – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 176 с.
4. Кузьміна Н. В., Кухарев Н. В. Психологічна структура діяльності вчителя./ Н. В. Кузьміна, Н. В. Кухарев. – Гомель: Гомельський держ. у-т, 1976. – 87 с.
5. Освітні технології. Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. / За заг. ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2000. – 256 с.
6. Подмазин С. И. Личностно ориентированное образование: социально-философское исследование / С. И. Подмазин – Запорожье : Просвіта, 2000. – 84 с.
7. Психологія. Підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін./ За ред. Ю. Л. Трофімова. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 2000. – 560с.
8. Савостьянов А. И. Личностно ориентированный подход в профессиональной подготовке актера: дис. ... д-ра психол. наук: 13.00.08 / А. И. Савостьянов – М., 1997. – 380 с.
9. Синенко В. Я. Профессионализм учителя / В. Я. Синенко // Педагогика. – 1999. – № 5. – С.45.
10. Языкова Н. Б. Индивидуально-дифференцированный подход к профессиональной подготовке студентов консерваторий: дис. ... канд. пед. нау:13.00.04 / Н. Б. Языкова. – О., 1992. – 192 с.

УДК [378:37.011.3-051]:78

Мищанчук В. М.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

В статье рассматриваются актуальные вопросы музыкально-исполнительской подготовки будущих учителей музыки в контексте культурологического подхода; подчеркивается, что построение учебно-воспитательного процесса должно способствовать овладению личностью образцами мировой культуры, культурными формами взаимодействия и сотрудничества, методами и стилями деятельности для передачи подрастающему поколению лучших образцов передового культурного опыта. Акцентируется внимание на том, что успешная реализация культурологического подхода в подготовке будущих учителей музыки основывается на общих чертах, присущим другим видам искусства. Изучение лучших достижений национальной культуры будет способствовать духовному развитию будущего специалиста, формированию его самосознания, глубокому погружению в современные музыкальные композиции и созданию собственных интерпретационных концепций музыкальных произведений.

Ключевые слова: культура, культурологический подход, культурологическая подготовка, музыкально-исполнительская подготовка, будущий учитель музыки.

The article considers topical issues of music performance training of future teachers of music in the context of cultural approach; stresses that the development of the educational process should promote the acquisition of individual samples of human culture, cultural forms of interaction and cooperation, methods, and styles of activity for transmission to the younger generation of the best examples of best cultural experience. Focuses on the fact that successful implementation of culturological approach in the preparation of future teachers of music will contribute to the realization of specific features of musical art and features of other types of art. The study of the best achievements of national culture will contribute to the spiritual development of the future specialist, the formation of its identity, a deep immersion in contemporary musical composition and create their own interpretation of the concepts of music.

Keywords: culture, cultural approach, cultural training, music performance training, the future teachers of music.